

УДК 342.9

Євгенія Гусева,здобувач кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

ПРО РОЗВИТОК НОВИХ ФОРМ УЧАСТІ ГРОМАДЯН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ: ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

У статті розглянуто сучасні проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Особливу увагу приділено стану участі громадян в забезпеченні безпеки дорожнього руху, як реалізації своїх прав та свобод у формуванні громадянського суспільства. На підставі дослідження робіт фахівців з адміністративного права та інших галузей права, зроблено висновки щодо необхідності дослідження сучасних проблем участі громадян, громадськості в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Зазначається, що сучасний розвиток доктрини адміністративного права створив підґрунтя до таких висновків, дозволив відійти від традиційних поглядів на участь громадян у цій сфері, які є здебільшого проявами адміністративного права радянського періоду. Здійснено аналіз законодавчого врегулювання можливостей участі громадян та громадських формувань в охороні громадського порядку та громадської безпеки в частині участі в забезпеченні безпеки дорожнього руху. Робиться висновок щодо незадовільного стану забезпечення безпеки дорожнього руху, який, на думку автора, можна покращити за активізації участі громадськості. Добровільна (ініціативна) участь громадян та громадських об'єднань в охороні громадського порядку та громадської безпеки, та їх складової частини – безпеки дорожнього руху – є важливою складовою громадянського суспільства. Зазначений процес має характер двосторонньої взаємодії правоохоронних органів та представників суспільства, які не пов'язані між собою службовими відносинами, підпорядкування тощо, але які бажають прийняти участь в забезпеченні безпеки дорожнього руху. В умовах зниження довіри до правоохоронних органів, громадяни покладаються лише на публічно-владні структури, які в умовах високого рівня корупції та застарілих форм роботи в цій сфері не здатні відповідати очікуванням суспільства. Такий рівень довіри знижує активність громадян у сприянні забезпеченню безпеки дорожнього руху. Реформа правоохоронних органів створює підґрунтя для активної участі громадян в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Пошук та підтримку сучасних форм забезпечення безпеки дорожнього руху необхідно здійснювати через дослідження наукових підходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, обґрунтування доцільності розробки стратегії державної політики в сфері дорожнього руху як складової національної безпеки; сформулювати концептуальні засади теорії забезпечення безпеки дорожнього руху та її адміністративно-правової складової частини; розкриття сутності міжнародних стандартів, особливостей моделей поліцейської діяльності у сфері безпеки дорожнього руху та визначити шляхи їх впровадження в Україні; визначення місця та ролі громадян у забезпеченні безпеки дорожнього руху та розробки вітчизняної моделі забезпечення безпеки дорожнього руху за активною участю громадян. Основний висновок полягає в тому, що мають створюватися необхідні умови розвитку нових правих форм впливу громадян на публічне адміністрування в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Ключові слова: забезпечення безпеки дорожнього руху, правосвідомість, активізація участі громадян, форми участі.

Постановка проблеми. В Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки зазначається необхідність створення державою сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, різноманітних форм демократії участі, налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади та органами місцевого самоврядування з метою налагодження ефективного

діалогу та партнерських відносин, підтримки ініціативи громадськості, передусім з питань забезпечення прав і свобод громадянина [1]. Активне, впливове і розвинене громадянське суспільство є важливим елементом будь-якої демократичної держави та відіграє одну з ключових ролей у впровадженні нагальних суспільних змін і належного врядування, в управлінні державними справами і вирішенні питань місцевого значення, роз-

робці і реалізації ефективної державної політики у різних сферах, утвердженні відповідальності перед людиною правової держави, розв'язанні політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем. Основні проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні полягають в тому, що взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадськістю залишається малоефективною через недостатню прозорість діяльності цих органів та забюрократизовані процедури такої взаємодії. Низький рівень взаємної довіри та недосконалість чинного законодавства створює штучні бар'єри для реалізації громадських ініціатив, утворення та діяльності окремих видів організацій громадянського суспільства, розгляду та врахування громадських пропозицій органами державної влади, органами місцевого самоврядування.

Безумовно, однією зі складних загроз національній безпеці є правопорушення, що обумовлює потребу в реалізації заходів з протидії йому. Необхідно підкреслити, що Конституція України покладає цей обов'язок на державу та спеціально утворювані нею органи. [2, с. 49]. Держава несе відповідальність за формування стратегії протидії правопорушенням, системи заходів та засобів вирішення цих проблем. Основні напрями правоохоронної діяльності держави становлять зміст її політики у сфері протидії правопорушенням. Юридична конструкція завдань адміністративного права повинна бути сприйнята суспільством та владою, належним чином доктринально розроблена для оптимізації адміністративної політики, правотворчої та правозастосовної практики, спираючись до того ж на підтримку суспільства.

Втім кількісне та якісне зростання транспортних засобів призводить до протиріч між органами публічного адміністрування: водіями та учасниками дорожнього руху. Треба зазначити, що індивідуальна та колективна свідомість містить в собі такі обсяги знань в сфері запровадження правил поведінки, але кожного разу виникає необхідність удосконалення відносин в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Власне, розширення життєвого простору прискорює комунікативне поле соціуму, яке потребує відповідних механізмів захисту всіх від всього.

Забезпечення цих відносин переважно засобами репресивного спрямування (встановленням, посиленням та змінням адміністративної та кримінальної відповідальності) не має належного впливу. Отже розширення життєвого простору прискорює комунікативне поле соціуму, яке потребує відповідних механізмів захисту всіх від всього.

Мета статті. Розглянути сучасні проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Особливу увагу приділити стану участі громадян в забезпеченні безпеки дорожнього руху, як реалізації своїх прав та свобод у формуванні громадянського суспільства. Здійснити аналіз законодавчого врегулювання можливостей участі громадян та громадських формувань в охороні громадського порядку та громадської безпеки в частині участі в забезпеченні безпеки дорожнього руху. На підставі дослідження робіт фахівців з адміністративного права та інших галузей права, зробити висновки щодо необхідності дослідження сучасних проблем участі громадян, громадськості в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Аналіз публікацій. За роки незалежності України питанням громадян як суб'єктів адміністративного права приділено значну увагу у працях В.Б. Авер'янова, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, І.П. Голосніченко, Є.В. Додіна, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Т.О. Коломощ, Є.В. Курінного, О.В. Кузьменко, Т.О. Мацелик, П.С. Лютікова, Р.С. Мельника, О.І. Миколенко, В.Я. Настюка, Д.В. Приймаченко. Проблема, пов'язаним з участю громадян та їх об'єднань у різних публічно-правових відносинах присвячено дослідженням М.Ю. Віхляєва, В.В. Головка, С.Ф. Денісюка, Т.М. Олексенко та інших.

Різним проблемам забезпечення безпеки дорожнього руху з акцентом на участь громадян, приділена увага фахівців адміністративного права, серед яких: Л.Ю. Веселова; Р.В. Гаврилюк; В.В. Гаркуша; Т.О. Гуржій; В.А. Головка; В.В. Доненко; А.О. Собакарь; О.Л. Міленін; В.В. Новіков; О.Ю. Салманова; А.М. Подоляка та інших учених, проте комплексно питання громадської участі у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху не досліджувались і тому відсутні уніфіковані підходи до розв'язання зазначеної проблематики.

Відаючи належне попереднім дослідженням, ми можемо зробити припущення щодо необхідності розвитку нових форм (інструментів) участі громадян у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, які мають стати предметом окремого наукового аналізу.

Виклад основного матеріалу. Різноманітність проблем, які пов'язують з безпекою дорожнього руху, породжує різноманітні погляди на стан її забезпечення. Принаймні ми маємо ситуацію, коли відносна амбівалентність в питаннях забезпечення безпеки дорожнього руху призводить до висновків про

неспроможність людей щодо її забезпечення та абсолютизації заходів з захисту громадян від дорожньо-транспортних пригод. Жахливі аварії, які трапились у жовтні 2017 року в Харкові та квітні 2018 року у Кривому Розі, які спричинили великий суспільний резонанс в соціальних мережах є прикладом такого розуміння. В умовах, коли щоденно засоби масової інформації повідомляють про численні аварії, в результаті чого проблема забезпечення безпеки дорожнього руху виходить на новий рівень.

Активна участь громадян у забезпеченні безпеки дорожнього руху постає важливим чинником розвитку громадянського суспільства. Відносини, які в результаті цього виникають мають обоюсторонній характер взаємодії правоохоронних органів та представників суспільства. З урахуванням сучасного стану розвитку адміністративного права, ми можемо констатувати реординаційний характер розвитку відносин між громадянином та державою, відносин рівності, за якими громадяни мають у законний спосіб вимагати від держави виконання певних зобов'язань щодо них. З одного боку, громадяни проявляють певну ініціативу, а з іншого, правоохоронні органи мають забезпечити можливості практичної реалізації суспільних ініціатив. Зрештою, держава має створити правові гарантії для можливості для зазначеної взаємодії у соціальному партнерстві з метою забезпечення безпеки дорожнього руху.

Мова йде про нове бачення ролі адміністративного права, про його розуміння не як зовнішньої, об'єктивованої системи норм, відокремлених від учасників правової комунікації, а інтерпретацію його переважно в суб'єктному вимірі, про розуміння його як сфери, в якій матеріалізуються правові інтереси людини щодо держави, формуються як загально-соціальні, так і громадянські особливості [3, с. 10].

На цей період мають повно реалізовуватися вимоги статті 3 Конституції України, за якими людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

У вітчизняній адміністративній доктрині добровільна участь громадян, громадських об'єднань переважно розглядалася у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки. В цьому питанні ми солідарні з вченими, які підтримують необхідність

визначення безпеки дорожнього руху як категорії, зміст якої розкривається через поняття «громадська безпека», а саме захищеності життєвоважливих інтересів учасників дорожнього руху і суспільства в цілому від загрози виникнення дорожньо-транспортних пригод і їх негативних наслідків. А також наголошуємо на реалізації цих положень у практичну площину [4].

Розвиток громадянського суспільства неможливий без участі громадських ініціатив. Добровільна (ініціативна) участь громадян та громадських об'єднань в охороні громадського порядку та громадської безпеки, та їх складової частини – безпеки дорожнього руху – є важливим складником громадянського суспільства. Зазначений процес має характер двосторонньої взаємодії правоохоронних органів та представників суспільства, які не пов'язані між собою службовими відносинами, підпорядкуванням тощо, але які бажають прийняти участь в забезпеченні безпеки дорожнього руху. В цьому сенсі: з одного боку громадяни проявляють певні ініціативи, а правоохоронні органи мають сприяти їй практичній реалізації. Держава має створювати відповідні правові гарантії для реалізації такої участі.

Таким чином, вивчення аспектів, пов'язаних з участю громадян в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, набуває особливої нагальності та актуальності. Перед нами стоїть питання глибокого дослідження проблем безпеки дорожнього руху; питання участі громадян в забезпеченні безпеки дорожнього руху; визначення сучасних форм участі та їх класифікація за різними підставами участі громадян.

Проблема участі громадян в чинному законодавстві акцентована лише в частині забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, незважаючи про необхідність практичного визнання складової частини безпеки дорожнього руху. Відтак, у Законі України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [7] лише фрагментарно зазначено, що основними завданням громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону є: участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх; надається право взаємодіяти з іншими органами громадської самодіяльності, що беруть участь у заходах, спрямованих на: забезпечення безпеки дорожнього руху. На наш погляд, зазначене положення законодавства обмежує можливості участі громадян у забезпеченні саме безпеки дорожнього руху, і тому, нами підтримується

ся пропозиція щодо необхідності розробки проекту закону про участь громадян у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. В такому законі треба передбачити сучасні форми участі громадян та громадських об'єднань у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; стимулювати таку участь громадян; організувати порядок взаємодії з поліцією; врахувати особливості особистої участі та створення громадських формувань; створити громадські ради при відповідних органах публічної адміністрації; використовувати відеофіксації, мережі інтернет; оголосити права та обов'язки щодо участі в забезпеченні безпеки дорожнього руху тощо.

Треба зазначити, що процес участі громадян має обопільний характер для правоохоронних органів та громадськості. Вони мають дещо опосередковане відношення до безпеки дорожнього руху, яке охоплюється поняттям «учасник дорожнього руху» і бажають більшої власної ролі в цих процесах. Тому ініціативу мають виявляти саме громадяни. Водночас органи публічного адміністрування мають забезпечити відповідну практичну реалізацію зазначеної ініціативи, створюючи відповідні правові гарантії.

В той же час, активність участі громадян в суспільних справах носить несистемний характер, до того ж обтяжений радянським та пострадянським досвідом, згідно з яким всі суспільні ініціативи, активності та участі здійснювалися виключно в межах необхідних державі. Такий підхід мав на увазі підтримку суспільством держави, її органів і був спрямований на задоволення потреб самої держави, а не конкретного громадянина. Для цього створювалися відповідні громадські формування, які діяли виключно за вказівкою державних органів. Будь яка ініціатива мала відбуватися у визначеному державою форматі та дозвільному характеру їх ініціатив.

На жаль, рудименти старої доби продовжують впливати на активність громадян. На думку авторитетного українського видання DT.UA «корінь багатьох наших проблем, не просто в пасивності переважної більшості людей, а у відсутності навичок об'єднуватися для досягнення спільних творчих цілей». В цьому ж виданні наводяться результати відповідей респондентів на запитання: «Чи вважаєте Ви себе активним громадянином?». 70,8% відповіли, що «не бачать сенсу та не мають часу»; 17,7% зазначили, що важко відповісти, 3,8% відповіли, що вони вже входять до громадської організації; 2,8% відповіли, що вони приймають участь у волонтерському русі; 1,5% відповіли, що вони є членами прибудинкового комітету; 2,1% відповіли, що вони приймають участь в інших видах діяльності [8].

Слід зауважити, що рівень підтримки громадянами діяльності правоохоронних органів в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху слугує своєрідним індикатором громадської підтримки та довіри їх діяльності. Мова йде про добровільність, участь за власним бажанням, а не за адміністративним примусом. Співвідношення правових, організаційних, методичних та інших засобів участі громадян (спільно з поліцією або самостійно) у забезпеченні безпеки дорожнього руху є показником довіри до діяльності органів публічної адміністрації та відповідної підтримки. Цікавий алгоритм розвитку відносин між державою та особою на початку минулого століття запропонував Андрієвський І.Є., який зазначав, що в усіх випадках, коли окрема особа своїми силами і засобами не може створити таких умов безпеки і добробуту, без яких розвиток її неможливий, на допомогу їй повинна прийти діяльність інших, що називається поліцейською. Відтак, таку діяльність здійснюють окремі особи, товариства і їх союзи. І тільки в тих випадках, коли такої діяльності окремих осіб, союзів і цілої громади виявляється недостатньо, має бути надана допомога з боку уряду (поліцейська діяльність у вузькому розумінні) [9, с. 17–18].

Наведене дозволяє здійснювати кроки пошуку оптимальної моделі забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні та місці громадян в цьому процесі. Пошук та підтримку сучасних форм забезпечення безпеки дорожнього руху необхідно здійснювати через дослідження наукових підходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху. Доцільним буде обґрунтування стратегії державної політики в сфері дорожнього руху як складової частини національної безпеки; сформулювати концептуальні засади теорії забезпечення безпеки дорожнього руху та її адміністративно-правової складової; розкрити сутність міжнародних стандартів, особливостей моделей поліцейської діяльності у сфері безпеки дорожнього руху та визначити шляхи їх впровадження в Україні; визначити місце та роль громадян у забезпеченні безпеки дорожнього руху та розробити вітчизняну модель забезпечення безпеки дорожнього руху за активною участю громадян.

Таким чином, постає питання визначення та нормативного закріплення сучасних форм (інструментів) участі громадян в забезпеченні безпеки дорожнього руху, серед яких слід виокремити загальні форми (інструменти) участі громадян: консультації з громадськістю; громадські експертизи, громадські ради, громадські слухання; громадські обговорення (конференції, круглі столи, семінари, тренінги); надання самостійної, за умови чіткої ре-

гласності зазначених прав, участі громадян у зазначеній сфері як суб'єктів громадянського контролю (направлення відповідних звернень, направлення позитивної або негативної інформації про діяльність поліції); участь у правозахисній діяльності; використання інтернет-сервісів для оперативного реагування на події; внесення пропозицій; моніторинг громадської думки; опитування особливо в межах місцевого самоврядування тощо. Наголошуємо на необхідності регламентації та розвитку можливості індивідуальної (персональної) участі громадянина у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху: сприяння попередженню, припиненню, фіксації порушень правил дорожнього руху, виконанню первинних дій на місці дорожньо-транспортних пригод, надання медичної допомоги тощо.

Висновки.

Зазначене слід розглядати як можливість розвитку правових форм впливу громадян на публічне адміністрування в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. А «перетворення інституту участі громадян в дієвий механізм співпричетності громадянського суспільства до державного управління потребує вирішення різнопланових завдань: формування активного громадянина, який усвідомлює свої власні та суспільно-державні інтереси» [10, с. 18].

В статье рассматриваются современные проблемы обеспечения безопасности дорожного движения в Украине. Особое внимание уделяется со стоянию участия граждан в обеспечении безопасности дорожного движения в качестве элемента реализации своих прав и свобод в формировании гражданского общества. На основе работ специалистов по административному праву и других отраслей права, предлагается необходимость исследования современных проблем участия граждан в сфере обеспечения безопасности дорожного движения. Подчеркивается, что современное развитие доктрины административного права составляет основу для полученных выводов и необходимость отхода от старых форм как проявлений административного права советского периода. Осуществлен анализ законодательного регулирования возможностей участия граждан и их формирований в охране общественного порядка и общественной безопасности в обеспечении безопасности дорожного движения. Сделан вывод о неудовлетворительном состоянии обеспечения безопасности дорожного движения, улучшить которое можно за счет активизации участия гражданского общества. Добровольное (инициативное) участие граждан и их общественных объединений в охране общественного порядка, общественной безопасности и их составляющей – безопасности дорожного движения, выступает важной составляющей гражданского общества. Указанный процесс имеет характер двустороннего взаимодействия правоохранительных органов и представителей общества, которых не связывают служебные отношения, но которые желают принять участие в обеспечении безопасности дорожного движения. В условиях снижения доверия к правоохранительным органам, граждане полагаются только на публично-властные структуры, которые в условиях высокого уровня коррупции и устарелых форм в этой сфере, не способны отвечать ожиданиям общества. Реформы правоохранительных органов создают условия для активного участия граждан в сфере обеспечения безопасности дорожного движения. Поиск и поддержка современных форм обеспечения безопасности дорожного движения необходимо осуществлять путем изучения новых подходов по обеспечению безопасности дорожного движения; обоснования необходимости разработки стратегии государственной политики в сфере обеспечения дорожного движения как составляющей национальной безопасности; формирования концептуальных основ теории обеспечения безопасности дорожного движения и ее административно-правовой составляющей; раскрытия сути международных стандартов,

Список використаних джерел:

1. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні; Указ Президента України № 68/2016 від 26 лютого 2106 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>.
2. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний феномен: монографія. К., 2004. С. 49.
3. Олексенко Т.М. Правове регулювання адміністративних відносин між державою та громадянами в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Запоріжжя, 2015. 208 с.
4. Новиков В.В. Адміністративно-правові основи профілактики порушень правил дорожнього руху: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. К., 1997. 16 с.
5. Развадовський В.Й. Адміністративно-правове регулювання правовідносин у транспортній сфері України: монографія. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ., 2004 282 с.
6. Доненко В.В. «Громадський порядок», «громадська безпека», «безпека дорожнього руху»: до питання співвідношення категорій. // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Львів, 2007. Вип. 1. С. 116–125.
7. Закон України «Про участь громадян у охороні громадського порядку та державного кордону». // Відомості Верховної Ради України ВВР, 2000, № 40. Ст. 338.
8. // ДТ.UA від 27 січня, 18:46 ZN № 1178, 27 січня – 2 лютого.
9. Андриевский И.Е. Полицейское право. СПб., 1874. 648 с.
10. Гражданское общество: первые шаги. / под ред. А.Ю. Сунгурова СПб.: Норма, 1999. 272 с.

особенностей моделей полицейской деятельности в этой сфере и определения путей их внедрения в Украине; определения места и роли, форм участия граждан в обеспечении безопасности дорожного движения при активном участии граждан. Основной вывод заключается в необходимости создания условий для развития новых правовых форм воздействия граждан на публичное администрирование в сфере безопасности дорожного движения.

Ключевые слова: обеспечение безопасности дорожного движения, правосознание, активизация участия, формы участия.

The article deals with modern problems of road traffic safety in Ukraine. Particular attention is paid to the state of citizens' participation in ensuring road safety as an element of realizing their rights and freedoms in the formation of civil society. Based on the work of specialists from administrative law and other branches of law, it is assumed that there is a need to study the current problems of citizens' participation in the field of ensuring road safety. It is emphasized that the modern development of the doctrine of administrative law forms the basis for the conclusions obtained and the need for the transition from the old forms as manifestations of the administrative law of the Soviet period. The analysis of the legislative regulation of the possibilities of participation of citizens and their formation in the protection of public order and public safety in the field of road traffic safety was conducted. The conclusion is made of the unsatisfactory state of ensuring road safety, which can be improved by increasing the participation of civil society. Voluntary (initiative) participation of citizens and their public associations in the protection of public order and public safety, and their component - road safety is an important component of civil society. The said process has the character of bilateral interaction between law enforcement bodies and representatives of the society, which are not linked to official relations, but who wish to take part in ensuring road safety. In a context of lowering confidence in law enforcement agencies, citizens rely only on public authorities who, in a high level of corruption and outdated forms in this area, are not able to meet the expectations of society. Reforms of law enforcement agencies create conditions for active participation of citizens in the field of road safety. The search and support of modern forms of road safety should be implemented through the study of new approaches to ensuring road safety, justification for the need to develop a strategy of state policy in the field of road traffic as a component of national security; formation of the conceptual foundations of the theory of ensuring the safety of traffic and its administrative-legal component; disclosure of the essence of international standards, peculiarities of models of police activity in this sphere and determination of ways of their introduction in Ukraine; determination of the place and role, forms of participation of citizens in ensuring road safety with the active participation of citizens. The main conclusion is that there is a need to create conditions for the development of new legal forms of citizens' exposure to public administration in the field of road safety.

Key words: provision of road traffic safety, legal awareness, activation of participation, participation forms.